УДК 378+811

І. В. Кузнєцова,
кандидат філологічних наук, доцент;
Г. В. Кузнєцова,
кандидат філологічних наук, доцент;
С. С. Кухарьонок,
викладач
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

НОВІ СТРАТЕГІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ В АСПЕКТІ НОВІТНІХ ОСВІТНІХ ТЕНДЕНЦІЙ

У статті викладено тактики нових стратегій викладання іноземних мов у Житомирському державному університеті імені Івана Франка як засоби реалізації найсучасніших інноваційних тенденцій організації вищої освіти, показано логічний зв'язок між опануванням спеціальністю на високому рівні й практичними знаннями професійно орієнтованої іноземної мови. Розглянуто можливість і доцільність використання декількох варіантів робочих програм при викладанні іноземної мови студентам одної спеціальності.

Стрімкий розвиток різних ланок життя в усіх країнах світу виносить на більш високий рівень значущість інформації як такої, і зокрема релевантної, концентрованої, дієспроможної професійно орієнтованої інформації, адже одне з найпоширеніших визначень сучасного суспільства є інформаційне суспільство. Така роль інформації значно підвищує важливість освіти, змісту та суті вищої освіти. Однією із складових вищої освіти в Україні є вивчення іноземної мови, що покликане бути важливим чинником у здійсненні співпраці людей, організацій і компаній з різних країн. Називаючи XXI століття епохою поліглотів, в якій знання іноземних мов має запобігати обмеженню комунікації з представниками різних куточків світу та культурних втрат, документ ЮНЕСКО наголошує, що практика електронного перекладу, а також встановлення норм, стандартів, правових чинників поведінки сприятимуть поширенню знань, шанобливому ставленню до користування всіма мовами, доступу до культурної та наукової інформації через створення багатомовних веб-сайтів [1: 58].

Процес інформатизації мовної освіти та шляхи підвищення його ефективності й осучаснення викликає зацікавленість багатьох освітян і досліджується ними. Зокрема вказується на необхідності детального аналізу можливостей, потреб і специфіки підготовки майбутніх спеціалістів у мовному аспекті з огляду на потреби, викликані діяльністю в умовах інтернаціонального інформаційного суспільства [2: 156]. Не викликає сумніву необхідність інноваційних підходів до навчання іноземної мови як студентів факультетів іноземних мов, так і студентів неспеціальних факультетів та інститутів. Причому варто враховувати двовекторність інновацій в системі професійно-педагогічної освіти: такі інновації передбачають зміни не тільки в системі власне педагогічної підготовки, але й обов'язкове врахування трансформацій, що відбуваються у всіх типах навчальних загальноосвітніх закладах [3: 63]. Інноваційні нововведення, які передбачають використання досвіду як вітчизняних, так і зарубіжних педагогів, потребують постійного пошуку нових форм і технологій навчання і підкреслюють значення викладачів як гарантів педагогічних ідей у роботі над не тільки обов'язковими професійними, а й елективними курсами [3: 71]. Сьогоднішня освіта, особливо вища освіта, покликана використовувати здобутки сучасної науки і водночас залучати до освітньої парадигми інновації, що уможливлюють своєчасне включення наукових розвідок до навчальних планів і програм [4: 35-36].

Висвітлення застосування нових стратегій у навчанні іноземним мовам студентів неспеціальних факультетів, які детерміновані сучасними освітніми тенденціями, є **метою пропонованої статті**. Її **актуальність** зумовлена, по-перше, необхідністю втілення інновацій у навчальний процес у вузі для забезпечення необхідного нині рівня знань і навичок студентів, по-друге, новизною підходу до справи викладання іноземних мов студентам у конкретному університеті.

У сучасних педагогічних дослідженнях підкреслюється, що мета використання сучасних технологій та інновацій полягає не в оригінальності прийомів, а в зростанні рівня ефективності навчання, серед засобів досягнення якої називаються активізація навчальної діяльності студентів, індивідуалізація й персоналізація навчання, розширення методично й організаційно забезпеченої самостійної роботи студентів [5: 11]. Актуальні чинники сучасного навчання – активізація персональної навчальної діяльності, індивідуалізація й персоналізація – мають надзвичайне значення при вивченні іноземних мов студентами неспеціальних факультетів, особливо в умовах навантаження навчальних планів і програм. Варто окремо зупинитися на персоналізації та індивідуалізації навчання, які особливо актуальні для початку XXI ст. Чіткого визначення терміну "індивідуалізація навчання" у педагогічній літературі не існує, його зміст залежить від конкретних цілей і засобів зазначеного процесу. У широкому сенсі індивідуалізацію звичайно розуміють як комплекс заходів, спрямованих на визначення суб'єктивних чинників виховання й навчання. У вузькому сенсі поняття "індивідуалізація" являє собою сукупність форм і методів виховання / навчання, спрямованих на формування гармонійно розвиненої особистості в умовах вузу. На основі різних трактувань поняття "індивідуалізація" можна визначити цей процес у вищій школі як урахування індивідуальних особливостей і освітніх потреб студентів під час навчання у всіх його формах і методах, виявлення характерних професійних ознак кожного етапу навчання, а також особливостей змісту освітньо-виховного процесу на цих етапах.

© Кузнєцова І. В., Кузнєцова Г. В., Кухарьонок С. С., 2012

У Тимчасовому положенні про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців, яким керуються вузи III-IV рівнів акредитації, де проводиться педагогічний експеримент МОН України, акцент робиться на цілеспрямоване формування та реалізацію індивідуального навчального плану студента, де передбачено засвоєння ним нормативних та вибіркових змістових модулів шляхом посилення самостійної та індивідуальної роботи [6: 13]. Варто зазначити, що поглибленню індивідуалізації навчального процесу сприяє також запровадження кредитно-модульної системи навчання у вузах відповідно до вимог Болонської декларації, оскільки ця новітня освітня стратегія покликана підвищити якість освіти як основної умови для доречності, сумісності та привабливості Зони європейської вищої освіти для українських студентів.

Процес і результат вивчення іноземної мови у вузі повинен задовольняти не тільки всіх студентів загалом, а й освітні потреби кожного конкретного студента, причому це потреба сьогоднішнього дня, а не якась невизначена перспектива. Професійне володіння іноземною мовою – це важлива складова абсолютно необхідних студентам комунікативних вмінь – вмінь проводити інтерактивне спілкування іноземною мовою, вибирати спосіб і форми мережевої взаємодії в процесі спілкування професійного характеру [7: 41].

Названі вище характеристики сучасного навчального процесу у вищому учбовому закладі, зокрема, процесу навчання студентів іноземних мов, були покладені в основу вивчення стану викладання іноземних мов у Житомирському державному університеті імені Івана Франка, яке ретельно проводилося у 2010-2011 навчальному році. В університеті, який нараховує 3 навчально-наукових інститути й 6 факультетів із загальним числом студентів понад 8 тисяч осіб, було створено комісію для роботи над питанням викладання іноземної мови студентам, що виробила програму "Мовні стратегії", затверджену в жовтні 2011 року. Зазначимо, що впровадження цих стратегій на професійних факультетах, покликане і цілком спроможне практично втілити в життя зазначені вище необхідні чинники навчання іноземним мовам у вузі. Колектив кафедри іноземних мов Житомирського державного університету імені Івана Франка активно приступив до виконання нових мовних стратегій, працюючи над переробкою та створенням навчальних і робочих програм, необхідного методичного забезпечення, роз'яснення змісту та форм контролю з метою розміщення цих матеріалів на електронному сайті університету.

Особливість нових стратегій полягає у використанні *декількох* робочих програм з іноземної мови для роботи зі студентами *одного* факультету й однієї спеціальності.

По-перше, пропонується провести відбір студентів, які мають достатній рівень мовних навичок, для навчання за спеціальною поглибленою програмою в межах нормативної часової сітки. Відбір проводиться за бажанням студентів 1-го курсу перед початком навчального року шляхом тестування, за результатами якого створюється окрема академічна група з поглибленим вивченням іноземної мови. Як відомо, перші два роки навчання у вузі, особливо навчання на першому курсі, – це період професійної адаптації колишніх школярів до вузівської системи навчання, коли інтенсивно формуються основи морально-вольової сфери особистості. Завданням викладача в цей період є сприяння особистісній, соціально-психологічній, дидактичній адаптації студентів переважно шляхом створення для кожного з них ситуацій успіху в будь-якому виді діяльності [9: 48-50]. В аспекті реалізації "Мовних стратегій" створювана, починаючи з першого курсу навчання, диференціація у вивченні іноземних мов може бути саме таким шляхом, який забезпечує ситуацію персонального успіху студентів у навчанні. Така диференціація передбачає залучення додаткових підручників і посібників, які використовуються паралельно з базовими, проте виступають як основні для груп поглибленого навчання. Крім того, більше матеріалу, в тому числі й професійного спрямування, відводиться для самостійної та індивідуальної роботи. Очевидно, підвищення якості контролю за самостійною та індивідуальною роботою вимагатиме більш широкого використання комп'ютерних технологій та матеріалів електронної бібліотеки університету.

Друге розмежування робочих програм пов'язане з поділенням процесу навчання іноземним мовам на два етапи, що окреслено в мовних стратегіях [8: 3-4]: етап нормативного вивчення , який є обов'язковим для всіх студентів і проводиться за рахунок годин, передбачених навчальним планом для вивчення іноземних мов, і закінчується заліком, та етап поглибленого комунікативного курсу. Він вводиться для кращих за академічним рівнем студентів за рахунок годин, передбачених у навчальних планах для дисциплін за вибором університету або за вибором студентів. Поглиблений курс пропонується проводити у 5-7 семестрах і його основне спрямування – розвиток професійно орієнтованих комунікативних навичок, що уможливлюють усне та письмове професійно спрямоване спілкування іноземною мовою. Значне місце у поглибленому курсі відводиться також роботі зі спеціальними фаховими текстами та виробленню певних навичок перекладу таких текстів з іноземної мови на рідну, для розширення можливостей фахового дослідницького пошуку студентів. Очевидно, що впровадження зазначеного поглибленого курсу базується на окремій робочій програмі з відповідною сіткою годин і підготовкою особливого методичного забезпечення. Метою поглибленого курсу є мовна підготовка студентів до досягнення кваліфікаційного рівня B2, і сам курс має завершитися іспитом, на підставі якого робиться запис у "Додатку до диплома" бакалавра.

Особливості та зміст подальшого навчання студентів, які починають вивчення іноземної мови в університеті з поглибленого рівня, тобто зміст їх навчання в 5-7 семестрах, наразі обговорюється фахівцями кафедри іноземних мов, оскільки описаний новітній підхід може ставити непередбачені питання в процесі викладання курсу. Ймовірно, що поглиблене навчання з 1-го курсу логічно передбачає його продовження у 5-7 семестрах, однак цей процес може вимагати створення додаткової особливої програми: адже такі студенти від початку мають інший – вищий – стартовий рівень. Так само, як й інші освітні нововведення, "Мовні стратегії" можуть породжувати необхідність окремих удосконалень і додатків у процесі роботи. Вже зараз можна передбачити,

наприклад, необхідність достатньо широкого використання методів дистанційного навчання, яке також потребує відображення в програмах.

Висновок. Сам принцип варіативності робочих програм з іноземної мови безперечно є ефективним важелем практичного втілення надзвичайно важливих принципів інноваційного навчання у вузі: принципу підвищення ефективності навчального процесу і принципу індивідуалізації навчання згідно з практичними проблемами й інтересами студентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у складанні повних лексиконів для професійно-орієнтованого навчання іноземним мовам для кожної спеціальності; дослідженні результатів індивідуалізованого навчання, зокрема мовного рейтингу індивідуальних проектів за фахом, професійних резюме тощо; виробленні подальших рекомендацій для поглиблених фахових знань з іноземних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Status of Research on the Information Society // UNESCO publications for the World Summit on the Information Society. – Paris : UNESCO, 2008. – 164 p.
2. Самойлюкевич І. В. Професійна підготовка майбутнього вчителя іноземних мов до діяльності в умовах інформаційного суспільства : американський вимір / І. В. Самойлюкевич // Інновації у вищій освіті : проблеми, досвід, перспективи : [монографія]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 156–165.
3. Дубасенюк О. А. Упровадження інновацій в системі вищої освіти / О. А. Дубасенюк // Інновації у вищій освіті : проблеми, досвід, перспективи : [монографія]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 62–91.
4. Саух П. Ю. Освітньо-наукова матриця як головний ресурс розвитку сучасної вищої освіти / П. Ю. Саух // Інновації у вищій освіті : проблеми, досвід, перспективи : [монографія]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 33–42.
5. Гушлевська І. В. Трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства (на матеріалах США і Канади) :автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / І. В. Гушлевська. – К., 2006. – 23 с.
6. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців // Інформаційний вісник вищої освіти. – К., 2004. – № 13. – С. 12–15.
7. Dudemy G. How to teach English with technology / G. Dudemy, N. Hockley // Series editor : Geremy Harmer. – Harlow : Pearson Education Limited, 2007. – 191 p.
8. Програма "Мовні стратегії" в Житомирському державному університеті імені Івана Франка. – Житомир, 2011. – 7 с.
9. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : [навч. посібник] / Я. Я. Болюбаш. – К. : Компас, 1997. – 247 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Status of Research on the Information Society // UNESCO publications for the World Summit on the Information Society. – Paris: UNESCO, 2008. – 164 p.
2. Samoiliukevych I. V. Profesiina pidgotovka maibutniogo vchytelia inozemnykh mov do diial'nosti v umovakh informatsiinogo suspil'stva : amerykanskyi vymir [Professional Preparation of a Future Foreign Language Teacher for the Activity in the Conditions of the Informational Society : the American Dimension] / I. V. Samoiliukevych // Innovatsii u vyshchii osviti : problemy, dosvid, perspektyvy [Innovations in the Higher Education : Problems, Experience, Perspectives] : [monografiia]. – Zhytomyr : Vydavnytstvo ZDU imeni I. Franka, 2011. – S. 156–165.
3. Dubaseniuk O. A. Uprovadzhennia innovatsii v systemi vyshchoi osvity [Implementations of Innovations in the System of Higher Education] / O. A. Dubaseniuk // Innovatsii u vyshchii osviti : problemy, dosvid, perspektyvy [Innovations in the Higher Education : Problems, Experience, Perspectives] : [monografiia]. – Zhytomyr : Vydavnytstvo ZDU imeni I. Franka, 2011. – S. 62–91.
4. Saukh P. Yu. Osvitnio-naukova matrytsia yak golovnyi resurs rozvytku suchasnoi osvity [Educational Scientific Matrix as a Development Resource of the Modern Higher Education] / P. Yu. Saukh // Innovatsii u vyshchii osviti : problemy, dosvid, perspektyvy [Innovations in the Higher Education : Problems, Experience, Perspectives] : [monografiia]. – Zhytomyr : Vydavnytstvo ZDU imeni I. Franka, 2011. – S. 33–42.
5. Gushlevs'ka I. V. Transformatsiia profesiinykh funktsii vchytelia v umovakh informatsiinogo suspil'stva (na materialakh SShA i Kanady) [Transforming the Teacher's Professional Functions within the Informational Society (on the Material of the USA and Canada)] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 "Zagal'na pedagogika ta istoriia pedagogiky" / I. V. Gushlevs'ka. – Kyiv, 2006. – 23 s.
6. Tymchasove polozennia pro organizatsiiu navchal'nogo protsesu v kredytno-modulnii systemi pidgotovky fakhivtsiv [Temporary Statute of the Academic Process Organization under the Credit-Module System during the Specialists' Preparation] // Informatsiinyi Visnyk vyshchoi osvity [Informational Journal of Higher Education]. – K., 2004. – № 13. – S.12–15.
7. Dudemy G. How to teach English with technology / G. Dudemy, N. Hockley // Series editor : Geremy Harmer. – Harlow : Pearson Education Limited, 2007. – 191 p.
8. Programa "Movni strategii" v Zhytomyrs'komu derzhavnomu universyteti imeni Ivana Franka ["Language Strategies" Programme in the Ivan Franko Zhytomyr State University]. – Zhytomyr, 2011. – 7 s.
9. Boliubash Ya. Ya. Organizatsiia navchal'nogo protsesu u vyshchykh zakladakh osvity [Academic Process Organization in the Higher Educational Establishments] : [navch. posibnyk] / Ya. Ya. Boliubash. – K. : Kompas, 1997. – 247 s.

Матеріал надійшов до редакції 24.04. 2012 р.

Кузнецова И. В., Кузнецова А. В., Кухарёнок С. С. Новые стратегии обучения студентов иностранным языкам в аспекте новейших тенденций образования.

В статье изложены тактики новых стратегий преподавания иностранных языков в Житомирском государственном университете имени Ивана Франко как средство реализации наиболее современных инновационных тенденций организации высшего образования, показана логическая связь между освоением специальности на высоком уровне и практическими знаниями профессионально ориентированного иностранного языка. Рассматривается возможность и целесообразность использования нескольких вариантов рабочих программ при преподавании иностранного языка студентам одной специальности.

Kuznetsova I. V., Kuznetsova G. V., Kukharionok S. S. New Strategies of Teaching Students Foreign Languages in the Aspect of the Latest Educational Tendencies.

The article includes the tactics of new strategies of teaching foreign languages in the Zhytomyr Ivan Franko State University which are viewed as the means of realization of the latest innovative tendencies in the higher educational organization. The logical link between the mastering speciality on the high level and the practical knowledge of the professional foreign language is shown. The possibility and expediency of work with several variants of programmes in teaching foreign languages to students of one specialty are considered.